

MEMORANDUM

XIV. Országos Symposium Találkozó

Pécs, 2002. november 25-26.

Szervezők:

Baranya Megyei Alkotótelepek Kht.,
Symposion Társaság,
Symposion Alapítvány

I.A művésztelepi mozgalom -- 1896, Nagybánya megalapítása óta -- töretlen nemzeti kulturális hagyományunk. Állami kezdeményezésre, a befogadó települések önkormányzatainak közreműködésével, a helyi civil társadalom támogatásával olyan centrumok jöttek létre és működtek, amelyek a magyar vizuális kultúra történetében és fejlődésében, a művészettörténet által számtalanszor bizonyítottan, meghatározó szerepet töltek be.

A művésztelepek túlélték a háború utáni rendszerváltást. A hatvanas években, országos jóváhagyással, de már a lokális kultúrpolitika kezdeményezésére és támogatásával, új művésztelepek alakultak és látványos fejlődésnek indultak, ennek közvetlen eredményei napjainkig tapasztalhatók. A művészeti alkotómunkára alkalmassá tett, sok esetben nagy értékű műemlékek, új típusú és újonnan épített alkotóműhelyek, bennük értékes infrastruktúrával, gépparkkal, a hazai és nemzetközi kortárs művészet legfontosabb, különböző műfaji kutatásainak eredményeit reprezentáló, egyedülálló gyűjtemények jöttek létre.

A magyar művész társadalom meghatározó személyiségei kezdettől fogva folyamatosan részt vettek az alkotótelepek munkájában. A legjelentősebb életművek markáns része -- több műfajt érintően -- ebben az inspiratív közegben fogant és az alkotótelepek eszközeinek segítségével valósult meg.

A rendszerváltás, a helyi közigazgatás átalakulása után azonban, mint sok más, viszonylag speciális funkciójú, a jövő számára is meghatározó értékű és tevékenységű intézmény, a számos, időszakosan működő közösségi alkotó műhely, illetve a kisebb számú folyamatosan működő, saját ingatlannal rendelkező alkotótelep is úgy került az újjászerveződő önkormányzatok tulajdonába és fenntartásába, hogy működtetésük finanszírozásához az addig garantált forrásokat a helyi kultúrpolitika a szokott módon már nem tudta biztosítani.

Az elmúlt tíz évben az önkormányzatok ennek ellenére igyekeztek ezt a szellemi és anyagi tőkét, örökséget, s a gyűjteményeket legalább megőrizni. A túlélés stratégiái, ideiglenesen eszkábált, helyi forrásai azonban mára kimerültek.

Az önkormányzati törvény a politikai testületek számára a művésztelepek finanszírozását "önként vállalt" feladattá tette. Ennek következtében erre a célra egyre kevesebb pénz jutott, a korábban virágzó intézményekből bizonytalan jövőjű KHT-k, lebegtetett, maradék-elven finanszírozott elszegényedő, pusztulásra ítélt intézmények váltak.

A rendszerváltáshoz kapcsolódó illúziók, a piaci szereplőktől és a megerősödő civil társadalomtól remélt közvetlen támogatások a kieső forrásokat nem pótolták. Nem jelentett megoldást a kultúra-finanszírozás legjelentősebb új elemének, az NKA pályázati rendszerének kiépülése sem. E rendszerben épp a legégetőbb problémák, a létesítmények, az infrastruktúra, az ellátó személyzet finanszírozása területén jelentkező hiányok megoldására nem adnak pályázati lehetőséget.

A megoldás -- kizárásos alapon is -- a központi kormányzat kezében van. A művésztelepi hálózat

jövője állami támogató szerepvállalás nélkül immár elképzelhetetlen.

A szimpózium mozgalom, illetve művésztelepi hálózat működtetése a tulajdonos önkormányzatok, a kulturális kormányzat, és természetesen az érintett művészársadalom közös felelőssége. Az osztott felelősség érvényesítéséhez új működtetési, finanszírozási konstrukciót kell kidolgozni, amely legalább középtávú, 3-4 éves tervezhetőséget biztosít.

Az állami szerepvállalás szükségességének felvetése abban a tekintetben is aktuális, hogy a társadalmi alapstruktúrák átalakítása lezajlott és a központi politika számára lehetővé vált az olyan finomabb szövetekre való odafigyelés, is mint a művészeti élet.

Az állami kultúrpolitika aktivizálódását jelzi, hogy a művészeti élet egyes területein már sikerült kialakítani a jelentkező problémák megoldásának technikáit (ld.: színházak).

Kívánatos lenne, ha az aktivitás számára nem maradnának láthatatlanok olyan területek sem, mint a tárgyalkotó művészetek, a Magyarországon 6700 hivatásos képző és iparművész, és az alkotótelepek-alkotóműhelyek ügye.

Az alkotótelepi mozgalom kulturális művészeti eredményei nem csak egy-egy település, térség, hanem az egész ország kulturális örökségének értékes részei, az ország-marketing fontos eszközei. Turisztikai vonzerő, piaci érték is, melyből az egész ország gazdasága profitál. Fennmaradásának révén egy igazi nemzeti kulturális unikummal gazdagíthatnánk csatlakozásunk után Európa művészeti életét, amely egyben a magyar művészársadalom számára a leendő közös kulturális piachoz való integrálódás bázisa is. Ezt a hozzájárulásunkat -- és erről a művésztelepek működtetői számtalanszor meggyőződhetnek -- Európa művészei nagy örömmel fogadják.

II. A művésztelepek eredményei nyilvánvalóak, mégis fontos számba venni, hogy milyen értékeket képviseltek, és képviselhetnek továbbra is a kulturális kormányzat számára.

a) Kutatás és kísérletezés helyszínei, "intézetei"

Minden kreatív tevékenység fejlődésének, innovációjának feltétele a teljesítménykényszer nélküli szabad kísérletezés, kutatás. A reáltudományok területén a kutatóintézetek létjogosultsága kétségbevonhatatlan. Ugyanakkor az analógia alkalmazható a művészetek területén is. A "nagy" művek létrejöttét hosszú kísérletező munka előzi meg, amelyet az alkotói körülmények, az eszközrendszer színvonala meghatározó módon befolyásol.

b) Progresszív műalkotások létrehozása

A művésztelepek feltételei nélkül nem jöhettek volna létre olyan műalkotások, művészeti technikák, amelyek új stílusok, új művészeti trendek, paradigmák kiindulópontjai lettek, lesznek. Az itt alkalmazható eszközök az alkotók számára egyébként elérhetetlen technológiai lehetőségeket jelentenek, amelyek ráadásul "alkotóbarát" módon, közösségi közegben válhatnak hozzáférhetővé.

c) A képző- és iparművészeti felsőoktatásban való részvétel

A művésztelepek speciális közege szervesen egészíti ki a művészeti felsőoktatás működő rendszerét. A hazai és európai művészeti felsőoktatásban megvalósíthatatlan, a reneszánsz műhelyek hangulatát és hatékonyságát idéző, közvetlen mester-tanítvány kapcsolatra ad módot. Nemzetközi mesterkurzusok szervezésére, a pályakezdők számára is valóságos művek létrehozására, a gyűjteményeken keresztül a művészeti ágak technikai, esztétikai eredményeinek közvetlen tanulmányozására itt van lehetőség.

d) A magyar művészeti élet mozgásban tartása

A nemzetközi kapcsolatok fejlesztése a kulturális kontinuitás, a nemzeti kulturális örökség része. A művésztelepek természetes szinterei a hazai és nemzetközi interakcióknak. A folyamatos

találkozások a legfontosabb infrastrukturális háttérét adják a közvetlen szakmai tapasztalatok cseréjének, a személyes szakmai és emberi kapcsolatok kialakulásának. A művésztelepi hálózat bázisa a határon túli magyar kollégák szakmai integrációjának is.

III. A kulturális kormányzatnak a tárgyalható képző- és iparművészet helyzetével, jövőjével foglalkozó hosszú távú stratégia mentén, olyan részben normatív, részben programelví finanszírozási konstrukciót kell kidolgoznia, amely egyrészt támogatja a hálózat működtetésének felújítási, fenntartási, fejlesztési, állandó személyi kiadásait, másrészt speciális pályázati rendszerben lehetőséget nyújt programok, szimpóziumok finanszírozásához, technikai, technológiai fejlesztéshez.

Ennek megvalósulására az alábbi formákban látunk lehetőséget:

a) A NKÖM költségvetésében létesüljön egy célelőirányzat, amely a meglévő művésztelepek ingatlan és eszközállományának, gyűjteményeinek felújítását, fejlesztését támogatja, és a tulajdonosok, önkormányzatok számára, önrész felmutatása mellett, pályázati úton hozzáférhető.

b) Az NKÖM biztosítson a folyamatosan működő, saját ingatlannal rendelkező alkotótelepek működési kiadásainak finanszírozásában segítő támogatási forrást, amelyhez a későbbiekben kidolgozandó normatíva szerint juthatnak hozzá az érdekeltek.

c) Az NKA pályázati rendszerében nyíljon lehetőség a művésztelepek fenntartásának, felújításának, fejlesztésének, a gyűjtemények karbantartásának és működtetésének finanszírozását támogató, több éves futamidejű, pályázatok benyújtására is.

d) Az NKA pályázati rendszerében az állandó infrastrukturális feltételekkel nem rendelkező alkotóműhelyek, szimpóziumok számára is biztosítani kell a több éves futamidejű, a működési kiadások fedezetére is kiterjedő pályázati lehetőséget. A programfinanszírozási pályázati rendszerben nyíljon továbbá lehetőség arra, hogy az országosan elismert és szakmai garanciákkal rendelkező szövetségek, műhelyek, művésztelepek a résztvevők nevében maguk is pályázhassanak a felvállalt programok, szimpóziumok lebonyolítására.

e) Az egyéb pályázat kiíróknál (mint pl. Hungart) is lehessen fenntartásra és működésre pályázni.

f) Az NKÖM kezdeményezze az oktatási tárcánál, hogy az állami művészeti felsőoktatási intézmények számára, a külső gyakorlóhelyek -- így áttételesen a művésztelepek, alkotóműhelyek -- finanszírozási forrást biztosítsanak.

Jelen memorandum a Pécsen, 2002. november 14-15-én megrendezett szakmai konferencia során elhangzottak alapján, az azon résztvevő szervezeteket képviselő szakemberek egyöntetű véleményének összefoglalásával készült. A résztvevők a memorandumot a kulturális kormányzattal, a felvázolt problémák hosszú távú és megnyugtató megoldása érdekében folytatandó párbeszéd, közös munka első lépésének szánják, abban a reményben, hogy ezt gyors és hatékony folytatás követi.

A szerkesztő bizottság:

Ézsiás István, Komor István, Pál Zoltán, Pápai Livia, Probstner János

Kecskemét, 2002. november 20.